

**OSMANLI DEVLETİ'NDE
DENİZ TİCARETİ
(1908-1914)**

DR. ÖZLEM YILDIZ

Ekim 2014

Carice
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 66
Tarihçi Kitabevi Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Editör: Necip Azakođlu
Sayfa ve Kapak Tasarım: Tarkan Togo

Birinci baskı: Ekim 2014
Boyutlar: 13.5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 368

Baskı ve Cilt:
Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Őti.
DavutpaŐa Cad. 123 Kat 1
Topkapı / ZEYTİNBURNU - İSTANBUL
+90 (212) 482 99 10
Sertifika no: 16053

ISBN: 978-605-4534-59-3

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütun hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan
kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir Şekilde kopya edile-
mez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 216 418 68 86
GSM: 0 530 370 74 11
E- posta: info@tarihcikitabevi.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	13
BİRİNCİ BÖLÜM	25
İTTİHAT VE TERAKKİ DÖNEMİNDE	
DENİZ TİCARET POLİTİKASI (1908-1914)	
İttihat ve Terakki'nin Deniz Ticaret Politikası	26
İttihat ve Terakki Döneminin Milli Ekonomi Politikası	36
Deniz Ticaretinin Gelişimine En Büyük Köstek Olan	
Kapitülasyonlar Kalkıyor	41
Deniz Ticaretinde Milli Duruş Kararı: Kabotaj	44
Gümrük Vergileri	54
İKİNCİ BÖLÜM	59
II. MEŞRUTİYET'TEN I. DÜNYA SAVAŞI'NA	
SİYASAL ASKERİ GELİŞMELER İLE	
DENİZ TİCARETİ (1908-1914)	
Siyasi-Askeri Gelişmelerin Deniz Ticaretine Etkisi ve	
Boycotlar	59
Boycot Nedir?	60
Avusturya, Bulgaristan ve Yunanistan'a Boykot	61
İtalya'ya Boykot	69
Balkan Savaşı ve Boykot	73
II. Meşrutiyet'ten I. Dünya Savaşı'na Deniz Ticareti	77
İstanbul Limanı'nda Deniz Ticareti	77
İzmir Limanı'nda Deniz Ticareti	84
Selanik Limanı'nda Deniz Ticareti	93
Beyrut Limanı'nda Deniz Ticareti	103
Trabzon Limanı'nda Deniz Ticareti	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 132

II. MEŞRUTİYET’TEN I. DÜNYA SAVAŞI’NA LİMANLARIN İNŞA FAALİYETLERİ VE LİMAN ÇALIŞANLARI

Liman Yapılması Niçin Gerekliydi?	132
II. Meşrutiyet’in İlanından Önce Yapılan Osmanlı Limanları	136
II. Meşrutiyet’in İlanından I. Dünya Savaşı’na Kadar Yapılan Limanların İnşa Faaliyetleri	144
Dönemin Liman Çalışanları	157
Gümrük İşlemleri Görevlileri	157
Liman İşçileri	166
Dönemin Limanlarının İnşasına, Liman İşçilerinin Tepkileri	123
Boycot Hareketinde Liman İşçileri Seslerini Duyuruyor	178
Loncadan Cemiyete Liman İşçileri	192
Deniz Fenerleri	199
Deniz Fenecileri	203
Karantinahaneler ve İşleyişi	205
Kıyı Emniyeti Artıyor	215
Tahlisiye(Can Kurtarma) İşinde Çalışanlar	215
Kılavuzluk	218

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 225

DENİZ TİCARETİNİN LİMAN KENTLERİNDE OLUŞTURDUĞU SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞİMLER

Liman Kentlerinde Nüfus Hareketliliği	224
İstanbul Liman Kentinde Nüfus Hareketliliği	225
İzmir Liman Kentinde Nüfus Hareketliliği	227
Selanik Liman Kentinde Nüfus Hareketliliği	230
Beyrut Liman Kentinde Nüfus Hareketliliği	234
Trabzon Liman Kentinde Nüfus Hareketliliği	236
Liman Kentlerinde Oluşan Finans Sektörü	237
Bankalar	237

Ticaret Odaları	247
Borsacılık ve Borsa	252
Liman Kentlerinde Borsa	254
Kentlerde Sosyal Değişim	256
Liman Kentlerinde Milli Burjuvazi Oluşturma Çabaları	256
Levantenler	271
Liman Kentlerinde Levantenler ve Sosyal Değişim	274
Gayrimüslim Tüccarlar	283
Müslüman Tüccarlar	289
Gemi Acenteleri	292
Liman Kentlerinde Tüketim Alışkanlıklarının Değişimi	293
SONUÇ	306
KAYNAKÇA	313
EKLER	347
DİZİN	357

TABLÖLAR

Tablo 1- İstanbul Limanı İthalat ve İhracat ile Transit Ticaret Deęerleri (Mart 1907-Şubat 1908)	75
Tablo 2-Selanik Limanı İthalatı (1907-1911)	96
Tablo 3- Trabzon ticaretinde Anadolu ve İran'ın Payları (1890-1912)	118
Tablo 4-Trabzon Limanı'ndan Ülkelere Göre Anadolu'ya İthalat (1899-1911)	120
Tablo 5-Trabzon Limanı İhracatı (1899-1911)	124
Tablo 6-İstanbul'un Nüfusu	220
Tablo 7-Selanik'in Nüfusu	229
Tablo 8- Beyrut'un Nüfusu	230
Tablo 9-Trabzon'un Nüfusu	232
Tablo 10-İstanbul'daki Gemi Acenteleri ve Yerleri	287

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
akt.	: Aktaran
bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇTTAD	: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
D.	: Devre
Dz. Müz. Arşivi	: Deniz Müzesi Arşivi
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
İç.	: İçtima
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
İRCİCA	: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
M.M.Z.C.	: Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
OTAM	: Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
Dergisi	
OZTG	: Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi
S	: Sayı
TCTA	: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi
TDİ	: Türkiye Denizcilik İşletmeleri
TTK	: Türk Tarih Kurumu
T.y.	: tarih yok
Yay.	: Yayını
Yay.Haz.	:Yayına Hazırlayan

Özlem YILDIZ

1976 yılında İzmir-Karşıyaka'da doğdu. İlköğrenimini İzmir-Karşıyaka Şair Eşref İlkokulu, ortaöğrenimini Karşıyaka Lisesi'nde tamamladı. 1993-1997 yılları arasında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans eğitimi aldı. 1997 yılında başladığı Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Anabilim Dalı'ndaki yüksek lisans eğitimini, "19. Yüzyıl Ortalarında Beydağ(Balyambolu) Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı" isimli tezi ile 2000 yılında tamamladı. Aynı yıl Bursa-Harmancık 75. Yıl Çok Programlı Lisesi'nde Tarih Öğretmeni olarak çalışmaya başlayan Özlem Yıldız, 2012 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde Doktora öğrenimini "II. Meşrutiyet'ten Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti'nde Deniz Ticareti (1908-1914) " adlı teziyle tamamladı.

ÖNSÖZ

Buharlı gemilerin deniz ticareti alanında yaygın olarak kullanılmaya başlanması ile Osmanlı Devleti bu değişimin çarklarına katılmak ve bu teknolojik yeniliği yakalamak için çaba göstermişti. XIX. yüzyılda Avrupa limanlarıyla bağlantılı ticaret yapan Osmanlı Devleti, II. Meşrutiyet döneminden Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte İttihat ve Terakki yerli ticaret filosunu oluşturmak için bir çaba içine girecekti. Osmanlı ticaret filosu bu süreçte büyümekle birlikte, artan ticaretin gereklerini karşılayacak aşamaya gelemeyecekti.

II. Meşrutiyet döneminden Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte kapitülasyonların sınırlayıcılığı ve olumsuz tesirleri deniz ticaretinde de belirgin bir şekilde etkisini gösterdiği gibi kabotaj tartışmaları ve yaşanan siyasal olayların beraberinde getirdiği boykotlar, yerli ticaret filosu oluşturma girişimleri ve nihayet milli iktisat söylemleri döneme damgasını vurdu. Bu çalışmada II. Meşrutiyet döneminden Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte Osmanlı Deniz Ticareti anlatılmıştır. Bu akademik çalışmanın literatür ve arşiv araştırması anlamında, Osmanlı Devletinde ilgili dönemin deniz ticareti konusuna yeni katkılar getireceğine inanmaktayım.

Çalışmamın başlangıcından itibaren araştırma ve yazım aşamalarında yaptığı yönlendirmelerle katkılar sağ-

layan ve çalışmalarımın ilerlediği dönemlerde desteğini hiç esirgemeyen Prof. Dr. Kemal Arı'ya müteşekkirim. Çalışmamda sağladığı motivasyon ve desteğinden dolayı Yrd. Doç. Dr. Türkan Başyigit'e de teşekkür ederim. Çalışmamı inceleyerek, son haline getirmemde yardımcı olan ablam, Yrd. Doç. Dr. Ayşe Yıldız Özsalmanlı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmamı Türkçe yazım kuralları açısından inceleyen Edebiyat Öğretmeni arkadaşım Zafer Tezel'i de anmadan geçemeyeceğim. Arşiv çalışmalarında yardımcı olan TC. Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Deniz Müzesi Arşivi çalışanlarına, geniş kütüphanesiyle araştırmalarımaya yardımcı olan ve İstanbul'da bulunan Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Taksim Atatürk Kitaplığı, İSAM Kütüphanesi, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Kütüphanesi yetkililerine teşekkür ederim. Bana uygun bir çalışma ortamı sağlamış ve maddi-manevi desteklerini sürdürmüş olan annem Hatice YILDIZ ile kardeşlerime teşekkürü ayrıca borç bilirim.

Dr.Özlem YILDIZ İzmir, 2014

Osmanlı Devleti kabotaja, ancak milli bir ticaret filosu yarattıktan, kapitülasyonları kaldırarak kabotaj hakkını kullanmak için bir tekel oluşturduktan sonra geçebilirdi. İttihat ve Terakki, ticarî denizciliği geliştirerek bu alanlardaki kazanımları diğer alanlara aktarmayı planlıyordu. Ancak yapılan ithalat ve ihracatta ithalat daha ağır basıyordu.

Yabancı tüccarlar liman kentlerine yerleşmişler ve pazar hakkında bilgi sahibi olmuşlardı. Konsoloslar bu tüccara hem yardımcı oluyor, hem de yapılan ticaret hakkında ülkelerine raporlar yolluyorlardı. Kurulan ticaret evleri ile tüccar organize oluyor; kurulan yabancı bankalarla rahatlıkla yatırım yapabiliyor ve hareket alanı bulabiliyordu. Buldukları kentleri bir taraftan da değiştiriyor ve dönüştürüyorlardı. Sigortacılık alanında da etkinliklerini genişletmişlerdi. Kapitülasyonların sağladığı haklar ile birçok alanda ayrıcalık sahibi olan yabancılar, Osmanlı Devleti'nin ekonomisinin bağımlı duruma gelmesini ve Avrupa sermayesinin birçok alana yayılmasını sağlıyorlardı.

Osmanlı Devleti'nde deniz ticareti ile ilgili birçok alanda yabancıları görmek mümkündü. Daha önce de belirttiğimiz gibi, fenerleri yapan ve işletenler Fransızlardı. Birçok limanı ve işletmeciliğini yapan yabancıları. Haliç'te deniz ulaştırmasında İtalyanlar etkindi. Demiryollarında Fransızlar ve Almanlar arasında müthiş bir rekabet vardı. Aldıkları imtiyazlarla yapacakları demiryolu malzemelelerini denizyolu ile getiren Almanlar, Osmanlı ekonomisi üzerindeki paylarını her geçen gün arttırıyorlardı. Karantina işleri ile uluslararası bir komisyon ilgileniyordu.

Avrupalı tüccarlar, İstanbul'da 1901 yılında kurulan Chambre Des Maritimes de Navigation Etrangers'den 11 yıl sonra, 1913 yılında Chambre Maritime De Smyrne'yi

(İzmir Deniz Ticaret Odası) kurdular. Böylece deniz ticareti ile uğraşan Avrupalıların hızla örgütlenmeleri devam ediyordu.

1907 yılında, ticaret gemilerinin harp zamanında gerektiğinde silahlandırılarak kullanılması, 1909'da yabancı tüccar gemilerinin liman vergisine tabi tutulması kararlaştırılmıştı. 1913 yılında ise yabancı ticaret gemilerinin Boğazlardan geçiş zamanı talimatnamesi hazırlanmıştı. II. Meşrutiyet döneminde 250'ye yakın liman reisinin yeri değiştirilmişti.

Trablusgarp ve Balkan Savaşları'ndan sonra, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1913 yılındaki kongresinde, ekonomi alanında ilk defa "Milli İktisat" kelimesi kullanılacak, kapitülasyonların kaldırılması vurgusu yapılacaktı.

1914 yılında, kapitülasyonların kaldırılmasıyla beraber denizcilik alanında bir takım değişiklikler yapılmış ve Osmanlılar ile yabancılar arasındaki farklılıklar kalkmıştı. Artık yabancı gemiler Osmanlı şebkenderlerine limanda patentlerini vize ettireceklerdi¹. Okruva vergisinin (şehir ve kasabalara ticaret amacıyla getirilen eşyadan alınan bir vergi) kaldırılması kararlaştırıldı ise de, Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamadı. Karantina (Sıhhiye) Meclisi, kapitülasyonların yürürlükte olduğu dönemde yabancı üyelerin etkin olduğu ve yabancıların çıkarlarının gözetildiği uluslararası bir kurula dönüşmüştü. Kapitülasyonların kaldırılmasıyla Karantina Meclisi'ndeki yabancıların işlerine son veren Osmanlı Hükümeti, Meclis üzerinde tek yetkili güç haline gelmişti. Artık Osmanlı Devleti, ege-

1 Muhammet Emin Külünk, *Kapitülasyonların Kaldırılması*(1914), M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s.308.

menliğinin gereği olan ve uluslararası hukukun kendisine tanıdığı kabotaj hakkını kullanabilecekti. Kapitülasyonlar nedeniyle bağımsız bir gümrük siyaseti oluşturamayan Osmanlı Devleti, ilga kararından sonra bu alanda tek başına aldığı bir kararla Gümrük vergisini yükseltecekti. Ayrıca deniz nakil vasıtalarına çekilecek bandıralar da Devletler Genel Hukuku'na uygun olarak tespit edilmiş ve bu düzenleme bir genelgeyle Osmanlı memurlarına gönderilmişti. Artık Osmanlı sularında ticaret yapan gemiler, Osmanlı bandırası çekecekti².

1898-1913 arasında dış ticarete yeni bir genişleme dönemi yaşanacaktı. Osmanlı Devleti sınırları bir taraftan küçülüyor olmasına rağmen, ticaret büyüyecekti. Alman-İngiliz ticarî rekabetiyle dikkati çeken büyüme, Osmanlı hammaddelerine olan talebi arttırmıştı. Deniz ticaretimizde bu dönem, egemenliğin iyice kaptırıldığı hissi, kumpanyaların yabancı tabiiyetine kaçtığı, milli tepkilerin yükseldiği ve denizcilik konusunda da Milli Ekonomi fikir ve arayışlarının geliştiği dönem olarak karşımıza çıkar³.

Buharlı gemiler karşısında yelkenli gemiler oran olarak azalmakla birlikte, artan ticarete paralel, sayısal olarak artmışlardı. 1914 yılında yelkenliler, Osmanlı bayrağı altında taşınan bütün tonajın üçte ikisini temsil ediyordu. Yelkenlilerin direnerek varlıklarını devam ettirmeleri, % 75'lik paya sahip olan iç ticarete hitap etmelerinde vapurların yardımcı unsurları haline gelmelerindendi. Osmanlı buharlı gemileri, 1879'a oranla 1914 yılında tonajda 6,4 kat artmıştı. Ancak Osmanlı ticaret filosunun büyük kıs-

2 Külünk, *a.g.t.*, s.308.

3 İlhan Ekinci, "Yabancı Vapur Kumpanyaları ve İmajları Hakkında", *Keblekeç*, S.21, Ankara, 2006, ss.73-96.

mı yelkenli gemilerden oluşmakta olup yeterli olmadığı gibi, büyük bir önem de taşımamıştı.

II. Meşrutiyet’le birlikte birçok yabancı şirket ile yabancı vapur kumpanyaları, bojkotların hedefi oldu. Avusturya-Macaristan’a bojkot ile başlayan tepkiler diğer siyasal olaylarda da kullanıldı. Bulgaristan, Yunanistan, İtalya ve Rumlar bojkottan nasiplerini aldılar. Yunan vapurlarının seferleri ve kazançları, Romen ve Bulgarların deniz filolarını güçlendirmesi, bandıra değiştirerek Osmanlı hâkimiyetinden kaçan şirketlere yönelen tepkiler, millet, din, ihanet, kaçakçılık, casusluk... kavramları çerçevesinde suçlamalara maruz kalmışlardı⁴.

Bosna Hersek’in ilhakıyla başlayan Avusturya bojkotunda, bojkot uygulanan şirketler arasına Lloyd Vapur şirketi de yer almıştı. Vapurları bojkot etmek, yolcu ve yük indirmemek, ilhakla küçük düşürülmüş “*anavatan*” için yapılan “*kutsal bir görev*” haline dönüşmüştü⁵.

Araştırmamız, II. Meşrutiyet’ten Dünya Savaşı’na Osmanlı Devleti’ndeki deniz ticaretini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmamızda deniz ticareti bağlamında İttihat ve Terakki’nin politikası, ticaret, limanlar ve deniz ticaretinin kentlere etkileri incelenmiştir. Araştırmamızda temel kaynak olarak Osmanlı Arşiv Belgeleri, Askerî Deniz Müzesi Arşivi Belgeleri, dönemin basını, İngiliz Parlamento Kayıtları kullanıldı. Ayrıca vilayet salnameleri, Ticaret-i Bahriye Salnamesi, Rüşumat Salnamesi ve anılar da yararlandığımız kaynaklar arasındadır.

İzmir, 2013

4 *A.g.m.*, ss.73-96.

5 *A.g.m.*, ss.73-96.

DİZİN

- Acente 54, 58, 99, 159, 164,
170, 172, 187, 256, 260,
275-279, 281, 287, 291,
292, 299, 306
- Achaiki 78
- ad valorem 57
- Ahmet Muhtar 27, 28, 29, 200
- Akdeniz 19, 72, 77, 82, 84, 85,
94, 96, 97, 103, 106,
113, 133, 147, 148, 200,
201, 205, 209, 215, 231,
234, 248, 270, 271, 282,
284, 286, 323, 328, 329,
334, 336, 337, 339
- Ambar memuru 164
- Anadolu-Bağdat Demiryolu
Kumpanyası 137
- Anglo-Palestina Company
Limited 241
- Archipelago American
S.S.Company 78
- Atlas Levante Linie 78
- Atlas Linie 86
- Austrian 77, 292
- Averof 74
- Avrupa tüccarı 285
- Avusturya Lloyd 15, 94, 119
- Bağdat Demiryolu 56, 57, 86,
107, 108, 137, 146, 147,
148
- Bahriye Nazırı Arif Hikmet Paşa
34
- Balkan Savaşı 5, 73, 74, 75, 83,
221, 228, 230, 232, 265,
268, 287, 309, 310
- Balta 14, 258, 283, 284, 306,
332, 336
- Bandıra 16, 20, 24, 35, 36, 44,
52, 58, 67, 80, 85, 88,
89, 97, 112, 121, 179,
185, 186, 187, 188, 191,
221
- Banka 21, 38, 238, 239, 240,
241, 242, 287
- Bank-ı Osmanî-i Şahane 239,
321
- Başkatip 161
- Başmüdür 158, 162, 163
- Batum 115, 117, 119, 130, 209
- Bell's Asia Minor Company 85
- Bell's Orient Line 87
- Berlin-Bağdat demiryolu 18
- Beyrut Limanı 5, 18, 71, 97,
103, 107, 108, 109, 110,
111, 134, 141, 142, 158,
173, 188, 235, 311, 348
- Borsa 7, 251, 252, 253, 254,
255, 256, 329
- Bosna-Hersek 61, 100, 124,
178, 182, 183, 185, 260,
309
- Boykot 5, 6, 60, 61, 64, 67, 69,
70, 73, 75, 178, 180,
181, 183, 185-188, 190-
192, 260, 328, 334

- Boykot Komisyonu 181
Boykot Sendikası 180, 182
Buharlı gemi 95, 112, 120, 121
Buharlı Gemi 94, 336
Burjuva 18, 24, 39, 41, 58,
Bursa 10, 155, 156, 185, 214,
226, 241, 246, 248, 250,
256, 259, 267, 301, 327,
342
Buşır Limanı 112, 114, 122,
131, 311
Carava 85
Cavit Bey 18, 19, 26, 27, 33,
36, 37, 57, 146, 147,
250, 264
Cemiyetler Kanunu 192, 196
Cezayir-i Bahri Sefid 202
Chambre Des Maritimes de
Navigation Etrangers 21,
281, 308
Chambre Maritime De Smyrne
21, 281, 308
Chester Projesi 33, 56
Cidde 19, 28, 158, 201, 208
Clermont 14
Compagnie Royale
Nederlandaise des
Vapeurs du Levant 78
Courjee Company 119
Credit Foncier d'Orient 242
Credit Lyonnais 240
Dâhiliye Nazırı Hüseyin Hilmi
Paşa 181
Dalgakıran 19, 106, 112, 120,
133, 136, 138, 143, 144,
152, 153, 157
Danubian Lloyds 119
DarmstaedterBank 242
Dedeğaç Limanı 143, 310
Deniz Feneri 203
Deniz Sigortaları 243, 245,
246
Deniz Ticaret Kanunu 15,
15,16, 24, 244, 262
Derince 142, 142, 144
Dersaadet Avusturya-Macaristan
Ticaret Odası 247
Dersaadet Fransız Ticaret 247,
248
Dersaadet İngiliz Ticaret Odası
248
Dersaadet Rıhtım Dok ve
Antrepoları Şirketi 136
Dersaadet Tahvilât Borsası 254,
255
Dersaadet Yunan Ticaret Odası
248
Destouni 120
Deutsche Bank 86, 240, 242
Deutsche Levante 78, 86, 108,
120
Deutsche Levante Linie 78, 86,
108, 120
Deutsche Levante Zeitung 86
Deutsche Mittelmeer 86
Deutsche Orientbank 241
Devlet İktisadiyatı 76, 266
Dok 136
Donanma Mecmuası 28, 30,
31, 319
Dresdener Bank 242
Egypt 87
Ellerman ve Wilson Line 83
Emniyet Genel Müdürü Galip
Bey 189

- Ereğli 19, 27, 118, 136, 149,
150, 151, 207, 212, 250,
338, 342
- Ereğli Şirketi 150, 151
- Ermeniler 167, 168, 171, 269,
283
- Esham ve Tahvilât Borsası 255
- Esham ve Tahvilât Nizamnamesi
255
- Esnaf Cemiyetleri 196, 266
- Esnaf Cemiyetleri Hakkındaki
Talimat 196
- Fenerler İdare-i Umumiyesi
Müdürlüğü 200
- Fevaid-i Osmaniye Şirketi 14
- Filistin Bankası 241
- Florio-Rubbatino Steamship
Company 108
- Florio ve Rubbatino 120
- Fraissinet Kumpanyası 95
- Galata Rıhtımı 136, 175, 225,
292, 335, 346
- Gemlik 77, 155, 158
- General Steam Navigation 87
- Gifre 85, 278
- Girit 66, 67, 69, 121, 178, 185,
187, 188, 201, 228, 260
- Gümrük 5, 6, 23, 54, 57, 67,
157, 159, 160, 163, 166,
167, 188, 195, 334
- Gümrük Hamalları Hakkında
Talimat Dersaadet
Hamallarına Mahsus
Talimatname 195
- Gümrük Kerebesi 166
- Gümrük Resmi 40, 57, 58, 70,
71, 73, 99, 111, 159,
166
- Gürcü Kumpanyası 95, 172
- Hacı Davud 52, 85, 95
- Hacı Davud Kumpanyası 95
- Halep 19, 27, 28, 84, 104, 106,
107, 109, 144, 145, 146,
241, 251, 282, 286
- Haliç Dersaadet İdaresi 187
- Haliç Vapurları İdaresi 15
- Hamal 166, 167, 168, 194,
197, 266
- Haydarpaşa Limanı 18, 63, 77,
147
- Hayfa 19, 27, 28, 33, 87, 108,
136, 144, 208, 241
- Hayriye Tüccarı 257, 285
- Hazine-i Hassa 14, 18, 140,
141, 314
- Hazine-i Hassa Kumpanyası 14
- Hicim vapuru 34, 35
- Hollanda Ticaret Odası 248
- İdare-i Aziziye 16, 17
- İdare-i Mahsusa 17, 20, 95,
119, 120, 154, 156, 221, 334,
343
- İngiliz Konsolosu Satow 121
- İran tüccarı 114
- İskenderun 19, 27, 87, 107,
133, 135, 144-148, 158,
208, 245, 250, 263, 268,
271, 276, 282, 329
- İskenderun Limanı 19, 107,
144, 145, 146, 147, 148,
329
- İstanbul Limanı 5, 8, 77, 79,

- 80, 81, 84, 133, 134,
139, 169, 170, 174, 176,
196, 218, 219, 221, 222,
227, 246, 277, 310, 327,
331
- İstimator 161, 162
- İttihat ve Terakki 5, 18, 21, 22,
24, 25, 26, 33, 36, 39,
55, 60, 61, 65, 75, 76,
176, 178, 180, 181, 190,
192, 225, 251, 259, 260,
265, 266, 267, 268, 308,
309, 320, 331, 332, 337,
338, 341, 342, 343
- İzmir Limanı 5, 18, 84, 85, 88,
90, 91, 116, 120, 135,
140, 143, 182, 209, 227,
228, 261, 277, 278, 294,
310, 335, 349, 350
- James Watt 14, 330
- Kabotaj 5, 44, 45, 47, 51, 52,
295, 305, 312, 320, 330,
334
- Kaçakçılık 24, 160, 173, 288
- Kanunname-i Hümayun-u
Ticaret-i Bahriye 244
- Kapitülasyon 33, 45, 337, 342
- Kaptan Osman 48, 50, 238
- Kapı Memuru 165
- Karadeniz 16, 19, 27, 33, 35,
62, 77, 79, 81, 84-86,
93, 98, 112, 113, 114,
115, 117-119, 121, 122,
127, 128, 130, 133, 152,
171, 200, 205, 210, 211,
213, 215, 217, 227, 283,
287, 297, 311, 323, 328,
329, 330, 331, 332, 335,
340
- Karantina 21, 22, 43, 54, 213,
214, 308, 354
- Karantinahane 207
- Karantina İdaresi 54
- Karantina Meclisi 22, 43
- Kastamonu 19, 27, 251
- Kavala 19, 33, 83, 94, 97, 99,
207, 232, 240, 251
- Kayık 171, 173, 325
- Kayıkçı 67, 189
- Kethüda 170
- Kırkor Zohrap 34
- Kılavuz Kaptan 218, 219, 221,
222
- Kılavuzluk 6, 218, 219, 222
- Kırım Savaşı 16, 98, 114, 136,
200, 215, 228, 238, 244,
254, 297, 299
- Kolera 42, 122, 206, 213, 214,
233, 321, 333, 339
- Kozlu 149, 150
- Küçük Kaynarca Antlaşması
112, 283
- Kumpanya 14, 110, 116, 142,
187, 312
- Laz 210
- Levanten 271, 275, 277, 278,
327, 330, 334, 337, 339
- Levante Steamship Company
ltd 78
- Levant Linie 86, 292
- liman işçisi 178, 181
- Liman Meclisi 145
- Liman Vergisi 33, 41, 50, 53

- Lloyd Suisse ve Lyonnaise 245
 London Steam Navigation
 Company 78
 Lyon 103, 104
- Maarif Nazırı Hakkı Bey 181
 Makedonya 55, 97, 99, 225,
 226, 229, 232
 Manastır 74, 97, 98, 99, 135,
 190, 231, 240, 251
 Manchester 40, 103, 286
 Manifesto 165
 Manifesto Sermemuru 165
 Marius Michelle 136
 Marmara Ekspresi 51, 52
 Marrittima İtaliana ve Servizi
 Marittimi 108
 Marsilya 86, 94, 103, 104, 108,
 119, 128, 132, 139, 247,
 277, 279
 Mavna 169
 Mavnacı 169, 170-172, 175,
 177
 Mavnacı Esnafı 169
 Mavnacılık 169
 Mecidiye Şirketi 14
 Mehmet Aziz 29, 30, 49, 50, 53
 Mehmet Tevfik Ağa 168
 Mendirek 85, 199
 Merakib-i Sagire-i Bahriye-i
 Osmaniye Sigorta Şirketi
 246
 Mesajeri Kumpanyası
 (Messageries Maritimes)
 95, 221
 Messrs Johnstone and Co 95
 Milli Burjuvazi 7, 27, 37, 256,
 265, 326
- Milli Ekonomi 5, 23, 36
 Milli İktisat 22, 25-27, 33, 34,
 37-39, 57, 60, 64, 65,
 75, 238, 264, 265, 267,
 268, 290, 310, 312, 326
 Moss Steamship Company 78
 muayene memuru 163
 Muayene memuru 164, 165
 Muayene müfettişi 163, 164
 Mudanya Limanı 155
 Muhacirin Komisyonu 233
 Müslüman Tüccar Cemiyeti 76,
 266, 267
 Mustafa Suphi 28, 30, 31
- Nafia Nezareti 139, 140, 147,
 150, 152, 156, 252
 Navigation a Vapeur
 Panhellenique 78
 Navigation Hellenique
 J.McDowall 78
 Norddeutsche Lloyd 78
- Oktruva vergisi 43
 Ordino 165
 Ordu 118, 130, 250
 Osmanlı Bankası 110, 160,
 163, 167, 239, 242, 248,
 321, 322, 329
 Osmanlı Deniz Markasya
 Cemiyeti 196, 197
 Osman Nuri Ergin 244
- Palaestina Bank 242
 Papayanni Brothers 78
 Paris Kongresi 136
 Patente 41, 42
 Peninsular and Oriental
 Company 78

- Peyk-i Şevket 15
Prince Line İtalyan 107
- Quichy(Uşi) Antlaşması 72
Rize 118, 119, 127, 207
Rıhtım Şirketi 169, 278
Robert Fulton 14
Roma Bankası 242
Römorkör 222
Römorkörcülük 219
Rum 66, 67, 74-76, 122, 179,
185, 218, 225, 229, 230,
241, 245, 254, 261, 269,
270, 274, 276, 281, 283,
284, 287, 288, 290, 291,
303, 332, 336, 342
Rus Dış Ticaret Bankası 242
Rüsumat emaneti 177
Rüsumat Emmini Raif Paşa 181
- Sabri Paşa 135, 140, 230
Sadrazam Kâmil Paşa 179
Sadrazam Said Paşa 191
Sakız 27, 143, 158, 205, 207,
244, 251, 277
Sakız limanı 143
Salapuryacı 67, 157, 169, 174,
186, 189, 266
Samsun 19, 27, 33, 63, 68, 86,
113, 114, 116, 118, 119,
130, 133, 189, 207, 213,
240, 245, 251, 263, 276,
331, 335, 338
Sanayi Devrimi 13, 46, 123,
254, 257, 272, 275, 293,
294, 306
Sandalcı 173, 186
Şehremaneti 137, 176
- Selanik Bankası 240
Selanik Limanı 5, 8, 18, 19, 33,
74, 93-103, 139, 140,
226, 228, 341, 347
Şerafettin Mağmumi 153, 154
Servicul Maritim Roman 78
Seyr-i Sefain İdaresi 222, 223
Sigorta 244, 245, 246, 307, 336
Şirket-i Hayriye 15, 20, 78,
170, 201, 221, 277, 323,
324, 327, 342
Şirket-i Liman Beyrut el-
Hamidiye 141
Şirket-i Osmaniye 14
Societa Nazionale di Servizi
Marttimi 78
Societe Commerciale Bulgare
de Navigation a vapeur
Cycladiki 78
Steam Danube Company 77
Süveyş Kanalı 95, 105, 106,
110, 114, 122, 239, 311
- tahaffuzhane 206, 208, 209,
210, 212, 214
Tahlisiye 6, 54, 215, 216, 217,
353
Tahlisiye İdaresi 54, 215, 217
Tekfurdağı 67, 68, 158, 189,
207, 251
Tekin Alp 39, 40
The Cunard Moss 83, 87
The General İtalian Company
119
The Oesterreichische Lloyd in
Triyeste 108
The Paquet Company 119
The Westcott and Laurence
Company 119

- Ticaret Odası 22, 44, 76, 90,
179, 200, 215, 247, 248,
249, 251, 266, 267, 276,
277, 281, 291, 295, 305,
308, 319, 320, 323, 335,
340
- Ticaret ve Sanayi Odaları
Nizamnamesi 251
- Tirebolu 19, 27, 118, 251
- Trablus 19, 33, 87, 108, 208
- Trablusgarp Savaşı 69, 72, 73,
82, 83, 89, 96, 109, 142,
190, 202, 221, 260, 302,
309, 310, 326, 336, 339,
345
- Trablusşam 19, 136, 144, 241,
251, 282
- Trabzon Limanı 5, 8, 20, 103,
112, 113, 114, 115, 116,
119, 120, 121, 122, 123,
125, 128, 129, 131, 133,
159, 339, 348
- Transit ticaret 130
- Trinacria 78, 94
- Türkiye Milli Bankası 242
- Ulum-u İktisadiye ve İçtimaiye
Mecmuası 27, 29, 36,
37, 200, 319, 322
- Umumi Borsalar Nizamnamesi
255
- Ünye 118, 130, 207
- Üsküp 74, 97, 99, 240, 250
- Vienna Bankverein 241
- Wilson 83, 87
- Yafa 19, 33, 87, 106, 108, 136,
144, 208, 240, 241, 242,
251, 291
- Yahudi 40, 187, 231, 235, 261,
274, 281, 326
- Yanko Bey 150
- Yelkenli Gemi 14, 79, 87, 88,
96, 108, 109, 113, 117,
120
- Yeniçeri Ocağı 167
- Yunanistan Endüstriyel Kredi
Bankası 241
- Yunan Pandelion Kumpanyası
95
- Yusuf Matran Efendi 141
- Zonguldak Limanı 150, 151,
153, 172
- Veznedar 166
- Westcott Line 78
- Whittall Şirketi 269